
VAREN-VARIA, het orgaan van de Nederlandse Varenvereniging, verschijnt viermaal per jaar (maart, juni, september, december) en wordt gratis toegezonden aan alle leden.

Redactie: Frans Didden, Jacob Catslaan 49, 2741 XK Waddinxveen
Peter Hovenkamp
Gerard Proper
Marco Roos
Harry Roskam

Lay-out: Angelique Hennipman, Bilthoven

Bestuur Ned. Varenvereniging: Harry Roskam (vz.)
Joop Comijs (sekr.)
Gerard Proper (penn.)
Luuk Jaarsma
Prof. Dr. Bert Hennipman
Dr. Ir. Cor van de Moesdijk

Secretariaat Ned. Varenvereniging: Joop Comijs, Zaalboslaan 12, 6881 RH Velp
tel: 085 - 634416

Sporenbank: Luuk Jaarsma, van Eydenhof 51, 3833 JX Leusden.

De kontributie bedraagt F 25,- p.j. (voor buitenlandse leden F 36,- p.j.)
Postgiro 210286 t.n.v. de penningmeester Nederlandse Varenvereniging te Voor-
schoten.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Voorwoord, Harry Roskam	blz 1
Wisseling van de hoofdredactie-wacht, Harry Roskam	blz 2
Varens op de Floriade, Wim Oudshoorn	blz 3
Hoe geven wij kamervarens water?, Joop Comijs	blz 4
Het eikvaren-complex in Europa (2), Gerard Proper	blz 5
Varenjacht (5): Drynarioideae, Marco Roos	blz 8
Honderd jaar Britse varenvereniging	blz 17
Korte berichten, Joop Comijs	blz 19
Verenigingsnieuws, Joop Comijs	blz 20

VOORWOORD

Voorjaar 1991 meldde ik in dit voorwoord dat onderhandelingen met het pensioenfonds ABP geresulteerd hadden in een overeenstemming tot het oprichten van een Stichting ABP-Varentuin. In deze stichting zouden onze varenvereniging en het ABP in samenwerking zorgdragen voor een zo goed mogelijke begeleiding van de varentuin rondom het hoofdkantoor in Heerlen. Van de kant van het ABP zouden met name de financiën worden ingebracht, van onze kant de wetenschappelijke expertise. Het heeft toch nog enige tijd geduurd, maar ik kan U met gepaste trots melden dat op 10 januari j.l. de overeenkomst met het ABP daadwerkelijk is getekend. Weliswaar niet in de vorm van een stichting,

---

---

maar in de vorm van een samenwerkingsovereenkomst. Maar daarmee zeker niet van minder waarde.

Op de varenvereniging rust nu de grote verantwoordelijkheid om met voorstellen te komen tot een jaarlijks werkplan met begroting om die samenwerking inhoud te geven. Op dit moment wordt o.a. gedacht aan het in de eerste plaats komen tot een juiste determinering van de planten in de collectie van het ABP, het aanleggen van een archief in woord en beeld, het opbouwen van een bibliotheek, het uitbrengen van wetenschappelijke publikaties over soorten in de collectie en het uitbrengen van een populair wetenschappelijk boekwerk dat de kennis en enthousiasme voor varens kan bevorderen. Mochten er van Uw kant suggesties zijn, dan hoor ik dat graag. Vanuit de varenvereniging zullen Cor van de Moesdijk en Marco Roos plaatsnemen in het bestuur. Van de kant van het ABP zullen een drietal medewerkers vertegenwoordigd zijn. Het ABP is, zoals we bij de ondertekening hoorden, zeker van plan deze overeenkomst, evenals varens in het algemeen, in haar PR-beleid op te nemen.

Ik denk nogmaals, dat we als kleine jonge vereniging gepast trots mogen zijn op deze samenwerking en ik wil het ABP en m.n. Prof. Dr. J. H. W. Goslings, lid van de hoofddirectie van het ABP en grote promotor van dit projekt, dan ook van harte voor deze mogelijkheid dank zeggen.

Bestuur ABP-varentuin, veel succes gewenst. We horen nog van jullie.

Amersfoort 5 februari 1992

Harry Roskam (voorzitter)

WISSELING VAN DE HOOFDREDAKTIE- WACHT

Vanaf de start heeft Joop Comijs met de dubbele taak van secretaris en hoofdredakteur zich ingezet voor de ontwikkeling van de Nederlandse Varenvereniging. Hij deed dat met veel verve. Menig redakteur werd door hem achter de broek gezeten om op tijd zijn copy aan te leveren. Toch werd met het groeien van de varenvereniging en het stijgen der jaren, deze gecombineerde functie te zwaar

---

---

voor één man. In overleg met Joop heeft het bestuur gezocht naar een opvolger van het hoofdredacteurschap. En die is gevonden in de persoon van Frans Didden. Frans is een enthousiast lid van onze vereniging en zowel persoonlijk als beroepsmatig sterk betrokken bij varens. Hij heeft zich bereid getoond zijn schouders te zetten onder de verantwoordelijke taak van hoofdredakteur van Varen-Varia. Een verantwoordelijke taak, omdat Varen-Varia het communicatiemiddel van de vereniging met zijn leden is. En er komt heel wat bij kijken. Voldoende kopij verzamelen, kopij corrigeren en daarover overleg plegen met de auteurs en het uittypen van de teksten (gelukkig beschikt Frans over een computer).

Omdat de drukker in de woonplaats (Velp) van Joop zit, heeft het bestuur voor het overleg met de drukker een ander lid ter plaatse, Jan Greep bereid gevonden deze fase in de tot standkoming van Varen-Varia voor zijn rekening te nemen. Jan zal ook zorgen voor de verzending naar de leden. Onder de bezielende leiding van Joop heeft Varen-Varia, zowel redactioneel als v.w.b. vormgeving een ontwikkeling doorgemaakt die het blad steeds leesbaarder en interessanter maakt.

Joop, daarvoor namens ons allen, bedankt!

Frans veel succes in de voortzetting van deze opgaande lijn.

Harry Roskam

VARENS OP DE FLORIADE

Nog even en dan opent de Floriade in Zoetermeer haar groene poorten voor de ruim tweeënehalf miljoen bezoekers die worden verwacht. Wereldwonder tuin en Greatest Flower Show on Earth zijn de wervende kreten en aan deze lokgroep zullen niet veel groenmensjes weerstand kunnen bieden. Onder de drommen bezoekers zullen zich uiteraard ook de leden van de varenvereniging bevinden. Zij zullen zich vooral goed thuisvoelen in de gezamenlijke inzendingen van de firma Esveld uit Boskoop en Lemkes uit Alphen a/d Rijn. De laatste naam is voor varenliefhebbers natuurlijk geen onbekende. De firma Esveld is o.a. bekend vanwege zijn grote sortiment Esdoorns en Rhododendrons. In zijn tuincentrum is zo ongeveer het grootste sortiment tuinplanten verkrijgbaar van

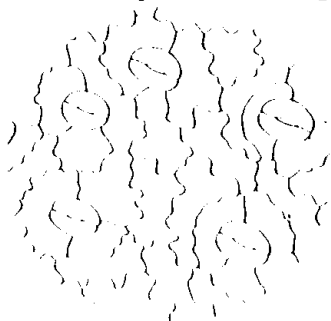

Onderzoekingen in de laatste jaren, o.a. door Barrington (1986), tonen aan dat de afmetingen van de sporen en de huidmondjes gecorreleerd zijn met de ploïdie-waarde van de planten en er misschien een betrouwbaar kenmerk van zijn. Wanneer er een hybride ontstaat door chromosomen-verdubbeling, dus bij een meiose waarbij de chromosomen wel gedeeld worden, maar niet de cel waarbinnen dat gebeurt, ontstaat er een cel met een dubbele inhoud.

De ploïdie-waarde verandert dan bijv. van diploid naar tetraploid. Dat heeft volgens Barrington tot gevolg dat de sporen, en ook de huidmondjes een grotere afmeting krijgen. De vergrotingsfactor van de sporenlengte is te berekenen, waarbij als voorwaarde geldt dat de juiste voorouders (progenitors) bekend zijn en de groeiomstandigheden niet te ver uiteenlopen. Evenzo kan met die factor aangetoond worden dat een plant juist niet tot een soort van het complex behoort. Over de algemene bruikbaarheid van dit kenmerk moet nog de nodige studie plaatsvinden.

In 1966 gaf Benoit reeds afmetingen van de huidmondjes van de vier planten van het Eikvaren-complex:

<i>P. vulgare</i> :	43 - 58 um
<i>P. australe</i> :	48 - 65 um
<i>P. x mantoniae</i> :	53 - 65 um
<i>P. interjectum</i> :	58 - 71 um

Huidmondjes van *P. vulgare*

Voor ons zijn ze van belang omdat we alleen met de kenmerken die gegeven zijn in het vorige artikel, niet altijd tot een betrouwbare determinatie kunnen komen. Dit extra kenmerk kan dan de doorslag geven om de beide soorten *P. vulgare* (tetraploid) en *P. interjectum* (hexaploid) te herkennen. Voor planten die geen sori hebben gevormd geven ze toch een aanwijzing waar we ze moeten plaatsen.

De getallen in de tabel geven aan dat de soorten *vulgare* en *interjectum* goed zijn te onderscheiden. Weliswaar grenzen de opgegeven afmetingen aan elkaar (58 um), maar overlappen elkaar (bijna) niet. Rondom deze grens liggen ook de waarden van *P. australe*. Dit geeft echter geen moeilijkheid omdat deze soort gemakkelijk te herkennen is m.b.v. de andere kenmerken.

P. x mantoniae, waarvan de getallen in hetzelfde gebied liggen, onderscheidt zich door het geringe aantal goede sporen, waarvan de afmetingen bovendien een grote spreiding vertonen.

Met deze gegevens en die uit het eerste artikel heb ik twintig *Polypodium*-planten van verschillende standplaatsen onderzocht. Hierbij bleek dat de soorten met normaal vruchtbare sporen goed te scheiden waren en ingedeeld konden worden in *P. vulgare* en *P. interjectum*. De planten met minder goede of slecht ontwikkelde sporenkapsels en sporen vertoonden kenmerken van zowel *P. vulgare* als van *P. interjectum*. Sommige van deze laatste groep, voorzover afkomstig uit Nederland, konden samengebracht worden onder de naam *P. x mantoniae*. De andere, die verzameld zijn in Europa en waarvan de ouders niet bekend zijn, konden niet op naam worden gebracht. De grote variatie in de bladvorm van deze hybride maakt de determinatie extra moeilijk.

Het meten van de huidmondjes met een microscoop levert weinig moeilijkheden op. Dit kunnen we als volgt uitvoeren:

Van een blad scheuren we een klein stukje schuin af, zodanig dat op de scheur een vliesje te zien is afkomstig van de onderzijde van het bladoppervlak. Een vliezig randje van een halve millimeter is vaak al voldoende. Dit randje leggen we in het water tussen een voorwerpglas en een dekglasje onder de microscoop. Bij een vergroting van 200 - 400 x zijn de huidmondjes duidelijk te zien. Van een aantal meten we één van de sluitcellen om de gemiddelde maat te kunnen bepalen. Dit lukt ook bij gedroogd materiaal, maar dat moet dan eerst in een lepel water boven een gasvlam worden geweekt.

Literatuur:

- Barrington, D.S., C.A. Paris & T.A. Ranker. 1986. Systematic inferences from spore and stomate size in the ferns. *Amer. Fern. J.* 76: 149-159.
- Haufler, C.H. & J.S. Sweeney. 1989. Electrophoretic evidence that a reciprocal gene silencing mechanism can promote genetic diversity in polyploids. *Amer. J. Bot.* 76 Suppl.: 203.
- Hennipman, E. 1990. The systematics of the Polypodiaceae. In P. Baas et al (eds.). *The plant Diversity of Malesia*, p. 105 - 120. Kluwer Academic Publishers.

Summary

From Haufler's study (1989) it appears that *Polypodium sibiricum* is one of the

progenitors of *P. vulgare* instead of *P. virginianum*, as stated in the preceding article. The size of stomates may be of use to distinguish within this polyploid species complex (Barrington 1986). Sizes are given according to Benoit (1966) for the *Polypodium vulgare* complex. The same holds for the method how to measure stomates.

Gerard Proper

VARENJACHT (5): DRYNARIOIDEAE

Nu ik al heel wat verteld heb over de hertshoornvarens, wil ik de aandacht verleggen naar een andere groep eikvarenachtigen (Polypodiaceae) die ik bestudeerd heb, de *Drynarioideae* (eikebladvarens). Hiertoe behoren twee geslachten: *Drynaria* en *Aglaomorpha*. Ten minste dat vind ik. Anderen herkennen veel meer geslachten en splitsen *Aglaomorpha* op in zo'n 7 geslachten. Waarom ik daar anders over denk zal ik later uiteenzetten. Laat ik eerst weer een aantal herinneringen ophalen.

De eikebladvarens komen in alle tropische en een aantal subtropische gebieden van de Oude Wereld voor. Bijzonder rijk aan soorten zijn de uitlopers van de Himalaya in Noord India, Nepal en China, en Nieuw Guinea. Voor mijn onderzoek had ik het plan opgevat om herbariumbezoeken te brengen aan een tweetal belangrijke herbaria in China en op veldreis te gaan in Tibet. Via de daartoe geëigende kanalen had ik daarvoor een plan ingediend en de goedkeuring leek snor te zitten. Echter, enkele weken voor mijn vertrekdatum kwam uit China toch nog het bericht dat de veldreis niet door kon gaan, maar de herbariumbezoeken wel. Deze gedeeltelijke afwijzing kwam wel wat laat en was een grote teleurstelling. Maar zulke dingen gebeuren, dus niet teveel getreurd. Meteen heb ik toen contact opgenomen met Bob Johns, toen werkzaam in Lae, Papua Nieuw Guinea (nu Kew Herbarium). Hij heette mij van harte welkom. Met zijn toezeggingen lukte het mij om geld voor veldreizen in Papua Nieuw Guinea (PNG) te verkrijgen. Na eerst de herbaria in China bezocht te hebben, een bijzondere ervaring waarover ik niet zal uitwijden, ben ik toen aansluitend

D.J.TAS & ZONEN C.V.

Uiterweg 266-272, 1431 AV Aalsmeer
Telefoon (02977) 24516.
Fax 02977-27236

Varens uit een goed milieu

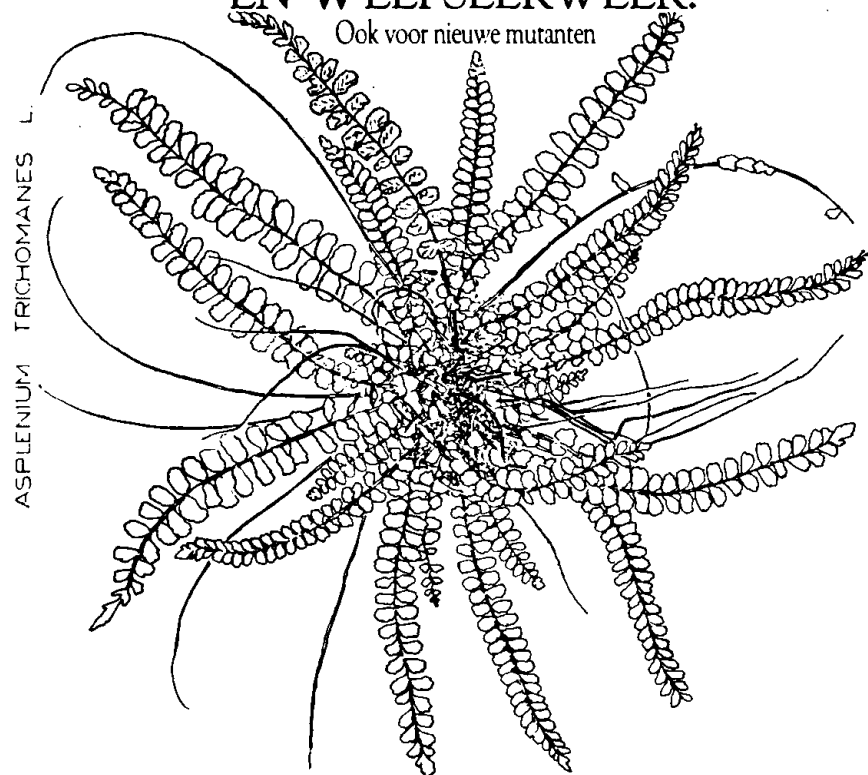
Kwekerij 'De Hessenhof'

Zo'n 1100 veelal ongewone vaste planten, siergrassen en varens, uit binnen- en buitenland voor U verzameld en opgekweekt. Elke vrijdag en zaterdag geopend
Plantenlijst f 3.50 op giro 5183380

**Hessenweg 41, 6718 TC Ede
Tel. 08380-17334**

VERMEERDERING VAN VARENS DOOR SPOREN EN WEEFSELKWEK.

Ook voor nieuwe mutanten

Verkoop uitsluitend via de groothandel.

Lemkes
K O N I N K L I J K
TUINBOUWBEDRIJF

Hoorn 131, Alphen aan den Rijn, Holland.
Tel. 01720-36111*, Fax 01720-36839.

LEMKES, SINDS 1882 FLOREREND IN FLORA

Meer dan honderd jaar geleden, in 1882 om precies te zijn, begon H.J. Lemkes in Alphen aan den Rijn een winkeltje in groenten en zaden.

Destijds een gedurfde stap, want hij moest daarvoor bij niemand minder dan een koninklijke werkgever ontslag nemen: reeds op 20-jarige leeftijd was hij namelijk hovenier in tuin en park van paleis "Het Loo" te Apeldoorn. Toch zijn de banden tussen het koningshuis en LEMKES altijd blijven bestaan. Al in 1893 mocht het bedrijf zich hofleverancier noemen.

Na zijn eeuwfeest kreeg de onderneming in 1983 bovendien het predikaat KONINKLIJK toegekend.

Hoewel LEMKES al meer dan een eeuw oud is, bezit het bedrijf nog altijd het enthousiasme en de dynamiek van een pas gestarte onderneming. Het onderscheidt zich door een opvallend veelzijdig vakmanschap en verrassend gevarieerd varen-assortiment. Het kweken van varens vormt van oudsher een belangrijk deel van de productie-activiteiten van LEMKES.

Vroeger werden deze gekweekt tot volwassen planten, maar tegenwoordig worden ze als uitgangsmateriaal aan kwekers wereldwijd geleverd.

In haar 110-jarig bestaan heeft LEMKES niet alleen een uitstekende reputatie weten te verwerven in binnen- en buitenland op het gebied van varens, maar ook op het gebied van distributie van potplanten in Europa.

Hierbij wordt gebruik gemaakt van zeer geavanceerde telecommunicatie-technieken met beeld en data. Kortom:

LEMKES, GEEN GROENTJE IN DE PLANTENWERELD.

NATUUR & BOEK

Specialist voor bioloog en natuurliefhebber

Als lid van de vereniging vind ik het een voorrecht in onze VAREN-VARIA te mogen adverteren. Uiteraard zal ik mij namens NATUUR en BOEK daarbij eerstens richten op varenachtige, maar ook op andere floristische informatie.

Dat noem ik onze BLADVEER

K. Foerster, EINZUG DER GRAESER UND FARNE IN DIE GAERTEN

256 pagina's vol wetenswaardigheden over planten die in elke tuin een opvallend accent kunnen vormen.

Verspreidingskaartjes en kleurenfoto's.

F 66,--

John Kelly, FERNS IN YOUR GARDEN

176 pagina's met zeer mooie foto's.

F 75,--

Prof. R. Maatsch, DAS BUCH DER FREILANDFARNE

196 pagina's informatie over soorten en gekweekte rassen.

Met tekeningen en foto's.

F 87,50

Roger Phillips, GRASSEN, VARENS, MOSSEN, KORSTMOSSEN

voor Nederland bewerkt door Suzette Stumpel-Rienks

Groot formaat gids vol kleurenfoto's.

F 49,90

Wilt u meer titel-informatie? Vraagt u dan per post de uitgebreidere lijst aan. Vraagt u toezending van de BLADVEER.

In dit nummer van ons tijdschrift treft u bijgevoegd een belangwekkend vouwblad over een uiterst belangrijk naslagwerk DICTIONARY OF GARDENING. Dit houdt veel meer in dan wat wij een woordenboek zouden noemen en omvat veel meer dan wij onder tuinieren verstaan. Heeft u zelf geen belangstelling, wilt u dan zo vriendelijk zijn die informatie aan een andere belangstellende plantenfanaat door te geven? Dank u wel.

NATUUR en BOEK

Bankastraat 10

2585 EN Den Haag

BLADVEER

Nederland

070 - 350 56 48

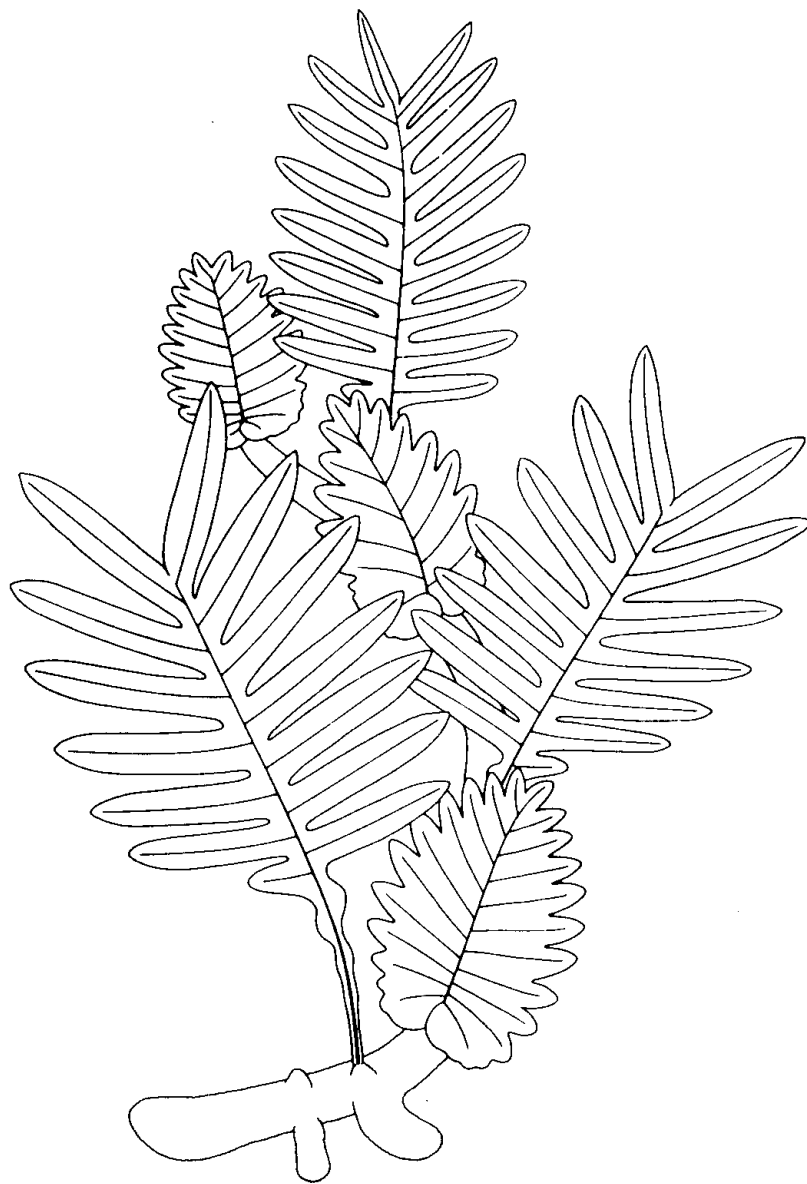
naar PNG gegaan; ook een heel bijzonder land.

Met Bob Johns en Jim Croft (van het Lae herbarium) heb ik daar toen een aantal uitstekende verzameltochten ondernomen. Ze waren voor mij heel geslaagd, omdat ik uiteindelijk van alle soorten *Drynarioideae* die in PNG voorkomen zowel levende planten als herbariummateriaal heb kunnen verzamelen. Ik zeg "uiteindelijk", want voor de meest endemische soort heb ik behoorlijk moeten zweten. Het lukte echter toch, op de laatste dag in het veld, voor mijn vertrek naar Nederland. Ook toen bleek dat je als specialist meer ziet dan anderen, althans wat betreft je eigen groep. De anderen waren al lang langs de betreffende plant gelopen, omdat hij ogenschijnlijk wel wat weg heeft van een veel voorkomende soort. Mijn juichkreet deed hen op hun schreden terugkeren. Dergelijke vondsten vormen de hoogtepunten van zo'n reis en zijn onvergetelijk.

Ook onvergetelijk, maar totaal anders, was een gebeurtenis die zich een week eerder had voorgedaan. Ik was op de terugweg van een verzameltocht met Jim. Jim reed de Toyota landcruiser en vertelde van de kleine rivaliteit tussen hem en Bob. Toen ik hem vertelde de volgende dag weer met Bob het veld in te gaan, waarschuwde hij mij. Volgens hem reed Bob als een beest, was hij een gevaarlijke wegpiraat. Ondertussen reden wij met zo'n 100 km per uur over een slingerende, onverharde en modderige bergweg. Toen we de bocht uitkwamen lag voor ons een grote kei midden op de weg, met de modder van de helling afgegleden. Jim probeerde de kei te ontwijken, maar met onze snelheid was dat nauwelijks mogelijk. Het gevolg was dat wij in een slip kwamen, zijdelings tegen de kei botsten en over de kop sloegen. Het ene moment zaten we rustig te praten, het volgende moment, voordat ik het besepte, hing ik op mijn kop in de veiligheidsgordel. Jim hing weer op mij, want hij had zijn gordel niet omgedaan. Grote schrik dus, ook omdat wij 100 liter pure alcohol in de auto hadden en deze tanks waren overal heen geslingerd. Gelukkig brachten we het er allebei goed vanaf, maar de auto was total loss. Jim was bang dat zijn rijbewijs zou worden afgenomen en bezwoor mij vol te houden dat hij niet te hard gereden had (50 km was de toegestane maximum snelheid!). Ik geloof dat het allemaal met een sisser is afgelopen. Maar die dag werd het wel een latertje.

Wat mij verder nog van die reis bijstaat zijn de enorme exemplaren *Platyserium wandae* die regelmatig hoog in de bomen te zien waren, en de fantastische veelheid aan groeiwijzen die de eikebladvarens vertonen. Iets waaraan tot nu toe weinig aandacht was besteed maar wat ik aan de wilde planten goed kon waarnemen. Ook hier kom ik op terug.

Voorts herinner ik mij op Schiphol met een enorme koffer vol levend materiaal voor de botanische tuin te hebben gelopen, bang om gecontroleerd te worden

Figuur 1. Karakteristieke habitus van *Drynaria*-soorten: lang kruipend rhizoom met nest- en loofbladeren. Bron: Roos, M.C. 1986. Phylogenetic systematics of the *Drynarioideae*. Thesis. Utrecht.

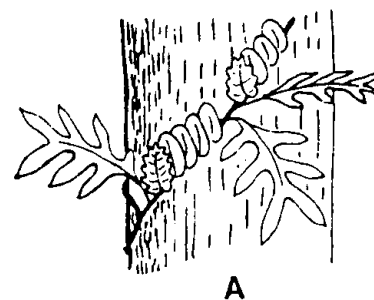
met alle rompslomp van dien. Gelukkig pikten ze iemand vlak voor mij eruit en kon ik zo doorlopen.

De *Drynarioideae* dus. Laat ik beginnen met het typegeslacht, *Drynaria*. Ogenschijnlijk heeft *Drynaria* wel wat weg van de hertshoornvarens. Ze hebben namelijk ook een dimorfie in nest- en loofbladeren (Fig.1), alleen dan anders (een kleine soort uit de Himalaya vormt geen nestbladeren, de uitzondering die de regel bevestigt). *Drynaria* heeft een lang kruipend rhizoom en de nestbladeren zitten min of meer dakpansgewijs naast elkaar. De loofbladeren zijn geveerd, net zoals bij de gewone eikvarens. Wat karakteristiek is, is dat de veren met een soort 'scheurrand' (articulatie) aan de hoofdnerf en aan elkaar vast zitten. Bij beschadiging of afsterving vallen de veren afzonderlijk af. De nestbladeren zijn eivormige schelpen en verbruinen snel.

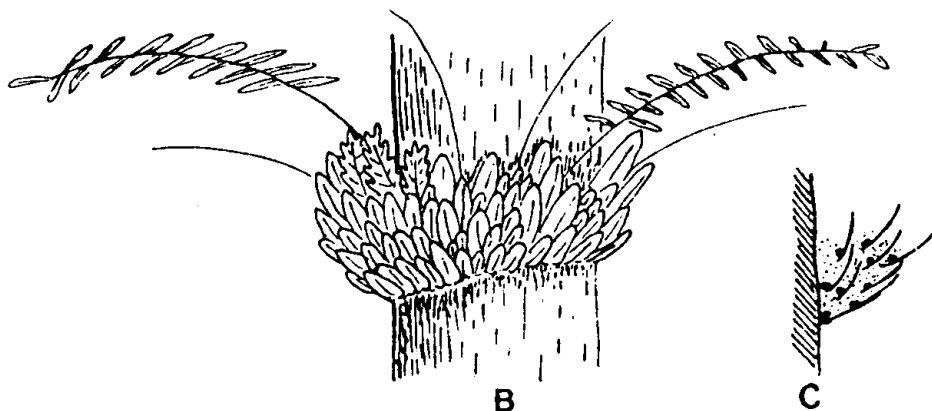
Drynaria vertoont twee verschillende groeivormen. De meest algemene groeivorm is die waarbij het rhizoom slingerend omhoog groeit en vast aan het substraat (de boomschors) zit (Fig. 2a). Dit komt voor bij 14 van de 16 soorten. Bij 12 van die 14 staan de nestbladeren dicht opeen en min of meer tegen het substraat aangedrukt. Bij een andere soort staan ze verder uit elkaar en schuin af; zo vormen ze afzonderlijke vangschelpen. De veertiende soort heeft zoals gezegd geen nestbladeren.

De andere groeivorm komt voor in twee soorten. Het rhizoom cirkelt horizontaal om de stam of een tak, vaak hoog in de boom. Zo ontstaat een kluiwen. De nestbladeren staan dicht opeen en schuin af. Het geheel vormt een groot nest (Fig. 2b, 2c). Het verschil tussen deze twee groeivormen is overduidelijk, maar in kassen krijgen de planten vaak niet de gelegenheid om zo uit te groeien.

Hiermee wil ik maar zeggen dat gericht veldwerk heel belangrijk is voor systematisch onderzoek. Het zal altijd waarnemingen opleveren die het inzicht in de planten doen verdiepen.

Figuur 2. Groeivormen van *Drynaria*. a) rhizoom kruipend slingerend omhoog, stevig tegen het substraat geklemd. Bron: Roos, M.C. 1984. Flora Malesiana Bulletin 37: 56.

Figuur 2. Groeivormen van *Drynaria*: b) rhizoom cirkelt losjes horizontaal om de boom; c) dwarsdoorsnede van b).

In deze aflevering van mijn varenjacht heb ik willen laten zien dat je tijdens het onderzoek voor allerlei onverwachte, teleurstellende of stimulerende gebeurtenissen komt te staan en dat tropische botanici verre vrienden net zo belangrijk zijn als goede burens. De volgende keer ga ik verder met de *Drynarioideae*, want er valt nog veel meer over deze intrigerende planten te vertellen.

Summary.

Having dealt with Platycerium, the author now switches to another remarkable epiphytic ferngroup, the Drynarioideae. He starts with recollecting some events that occurred while collecting these ferns in Papua New Guinea. He further describes some aspects of Drynaria, including the observations he made about the growth habit of the different species.

Marco Roos (wordt vervolgd)

---

100 JAAR BRITSE VARENVERENIGING

In ons vorige nummer maakten wij melding van het feit, dat onze Engelse zustervereniging in 1991 100 jaar bestond. Voor die gelegenheid gaf zij een speciale publikatie uit: *The history of British Pteridology 1891-1991*. Uit dit boekje willen wij U graag wat informatie doorgeven.

De vereniging ontstond in een periode met een sterk toegenomen belangstelling voor varens. Er was sprake van een ware jacht op varens en van het kweken van een stroom van nieuwe soorten en variëteiten. Het boekje bevat een tiental artikelen onder de volgende titels:

- The study of fossil ferns
- Changes in the list of British pteridophytes
- Pteridophytes as indicators of landscape changes
- My life with ferns
- An amateur's steps in pteridology
- A brief history of ferns and their cultivation
- The development of laboratory based studies in fern variation
- One hundred years of illustrated fernbooks.
- Overdrukjes van deze artikelen zijn voor leden bij ondergetekende verkrijgbaar.
- Andere publikaties van de Engelse varenvereniging zijn:
  - a. A guide to hardy ferns - R. Rush (1984)
  - b. Fern names and their meaning - J.W. Dyce (1988)
  - c. The cultivation and propagation of British ferns - J.W. Dyce (1991)
  - d. A world of ferns - M. Camus/C. Jermy/B. Thomas (1991)

Samen met de Botanical Society of the British Isles werd in 1978 de *Atlas of ferns of the British Isles* uitgegeven. De vereniging beschikt over een sporenbank en houdt zich bezig met de in- en verkoop van varenboeken ten behoeve van de leden. Publicaties van de British Fern Society zijn:

- a. *Fern Gazette* (biedt plaatsingsmogelijkheid aan wetenschappelijke publikaties)
  - b. *Pteridologist* (gericht op kwekers en verzamelaars)
  - c. *Bulletin* (bevat verenigingsnieuws)
- Het ledental bedroeg in 1900: 45, in 1947: 100, in 1963: 150 en thans 700. Deze leden zijn woonachtig in 40 landen.

Wij wensen onze Engelse zustervereniging nog vele goede jaren toe en spreken de hoop uit, dat tussen onze verenigingen zich een groeiende samenwerking zal mogen ontwikkelen.

Joop Comijs

KORTE BERICHTEN

---

1. In de Alkmaarse Courant werd melding gemaakt van de aanwezigheid van de zwartsteelvaren op de fundamente van het slot van Egmond aan den Hoef tot Klein. De varen doet het goed op de oude, vochtige stenen. Ook de tongvaren komt op de Egmondse slotresten voor.
2. Onze Italiaanse leden A. en G. Peroni zonden ons overdrukjes van hun artikelen over "*Dryopteris limbosperma*" en over "Contributo alla conoscenza della flora pteridologica della sponda varesina del ceserio", beide gepubliceerd in Boll. Soc. Tic. Sci. Natur (Lugano). Overdrukjes hiervan kunt U bij mij bestellen.
3. Er is een toenemende belangstelling voor oude muren en de hierop voorkomende planten, ook van rijkswege. De in 1988 verschenen "Handleiding voor de bescherming van bedreigde muurplanten" vormt een eerste aanzet. Hierna volgt het Natuurbeleidsplan, waarin muurplanten worden bestempeld als een bijzondere aandachtsgroep. In de nieuwe versie van de Flora- en Faunawet krijgt een dertiental muurplanten een officiële wettelijk beschermde status. Wij ontlenen deze gegevens aan "Noordhollandse Landschap". Wij lezen verder, dat in Noord-Holland 9 van deze 13 beschermde muurplanten voorkomen, t.w. steenbreekvaren, tongvaren, muurbloem, schubvaren, zwartsteel, rechte driehoeksvaren, blaasvaren, klein glaskruid en gele helm-bloem. Vooral in Amsterdam komen deze planten voor. Rechte driehoeksvaren en blaasvaren komen alleen in Amsterdam voor. De zwartsteel is buiten Amsterdam alleen bekend van een steenglooiing aan de Amstelmeerdijk en recentelijk uit Haarlem. Muurvarens komen voor in Enkhuizen, Edam, Medemblik, Monnickendam, Naarden, Weesp, Zaandam, Hoorn, Haarlem, Spaarndam, Alkmaar, Den Helder (o.a. de schubvaren). Een verstandig murenbeheer zal nodig zijn, wil men e.e.a. behouden.
4. Ons Belgische lid Roose bericht ons, dat hij in het bezit kwam van: "Ferns - the beauty of Nepalese flora" door Vidya Laxmi Gurung. Uitgegeven door Sahayogi Press, Tripureshwar, Kathmundu, Nepal (1991).
5. In Trouw van 14 december lazen wij een gesprek met ons lid Wouter van Driel, varenkweker te Eelde. Reeds gedurende zijn studietijd werd hij

---

geboeid door varens, en zes jaar geleden begon hij samen met zijn vrouw een eigen kwekerij.

6. Wij ontvingen een overdruk uit Tuexenia Bd 10 (1990) over "Vorkommen und Cytologie von *Dryopteris x deweveri* in Nordrhein-Westfalen" door W. Leonards e.a.. Fotokopie hiervan kunt U bij mij bestellen.
7. In Sunday Telegraph lazen wij een artikel over de grote belangstelling voor varens gedurende de vorige eeuw. Merkwaardig is, dat juist toen deze belangstelling wat begon af te nemen, in 1891 de Engelse Varenvereniging werd opgericht. In dit artikel wordt verslag gedaan van een gesprek met Matt Busby, sekretaris van onze Engelse zustervereniging.

Joop Comijs

VERENIGINGSNIEUWS

---

1. Wij noteerden de volgende nieuwe leden:
Natural History Museum, Cromwell Rd., LONDON SW7 - 5BD
Mevr. E.C. v.d. Hoeven-Plugge, Noordhoek 22, 4791 SP KLUNDERT
Mevr. A. Voorthuis-v.d.Kramer, Klokjeslaan 72 3601 HG MAARSEN
J.J. Wiggers, Istanbulstraat 9, 2034 ED HAARLEM
2. Als lid bedankte mevr. F.C. Kiesouw
3. Onze bibliotheek werd uitgebreid met:
A world of Ferns - J.M. Camus/A.C. Jermy/B.A. Thomas
The history of British Pteridology 1891-1991 - J.M. Camus
Van het boekje "A Guide to hardy Ferns" zijn nog twee exemplaren voor f 16.80 bij het sekretariaat verkrijgbaar, en van "Mossen & Vaatplanten" (Dr. C. Kalkman) nog één exemplaar (F 15,-).

-
4. Wilt U sporen bestellen, dan kunt U zich wenden tot Luuk Jaarsma, van Eydenhof 51, 3833 JX LEUSDEN (tel. 033-951602)
5. Met ingang van deze nieuwe jaargang heeft ondergetekende het hoofdredakteurschap van Varen Varia overgedragen aan:
Frans Didden, Jacob Catslaan 49, 2741 XK WADDINXVEEN (tel. 01828-10333)
Kopij voor ons blad kunt U dus voortaan rechtstreeks aan hem toezenden.

Joop Comijs, sekr.

Varens voor professionals...

De basis voor het succesvol leveren van gezond uitgangsmateriaal voor varens? Dat is bij Royal Eveleens de jarenlange teelt-ervaring, gecombineerd met voortdurend onderzoek om de teeltomstandigheden te optimaliseren.

Kwaliteit

Verbeteringen van de kwaliteit, vernieuwing van het assortiment en een juiste teeltbegeleiding geven dan de kweker het vertrouwen waar hij recht op heeft.

Poelweg 40, De Kwakel.
Postbus 35, 1430 AA Aalsmeer.
Tel. 02975-62289, Fax 02975-68620.

Jonge planten met een voorsprong